

A stylized illustration in a minimalist, line-art style. A person, seen from behind, stands on a dark, rounded hill. They are wearing a dark, long-sleeved coat with a high collar and a wide skirt or lower section, and dark trousers. They hold a long, thin walking stick in their right hand. The background consists of rolling hills and mountains, some with white outlines and others in solid dark green. A large, white, circular moon or sun is positioned in the upper right quadrant of the sky. The overall color palette is dark green and white.

**BÆREDYGTIG KULTURTURISME
CHARTER FOR UDVIKLING OG ADFÆRD**

ICOMOS' International Charter for Cultural Heritage Tourism 2022 internationale Charter for Kulturturisme 2022

Charter for Kulturturisme har til formål at styrke kulturarven, besøgsoplevelsen samt opbakningen i de berørte samfund gennem ansvarlig udvikling og forvaltning af turismeerhvervet.

Udgivet af ICOMOS med støtte fra Statens Kunstfond.
Udarbejdet af NORRØN.

Forsiden er udarbejdet af Norrøn med inspiration fra Caspar David Friedrich "Vandrerens over tågehavet"

**Statens
Kunstfond**

NORRØN
TERRITORY FOR DREAMING

Indhold

Introduktion 04

Formål 06

Principper 07

Parterne 36

Kulturarv

En gåtur igennem den by vi bor i, er samtidig en vandring langs fælles minder. Vi bevæger os ned ad en smal gyde og ser et hus, vi ofte har passeret med vores bedsteforældre. Pludselig udvider gaden sig, og vi står på en lille plads foran en kirke. Kirken minder os om jul, konfirmationer og et bryllup, vi engang var med til. Vi fortsætter, og selvom vi ikke har et kort ved hånden, har vi noget at pejle efter.

Vores fælles kulturarv møder os i hele landet og husker os på, hvem vi er, og hvor vi kommer fra. Både som nation og som mennesker. Slotte, kirker, havne og parker er fysiske manifestationer af oplevelser, som vi har delt med mennesker, vi holder af. Kulturarvens værdi ligger således ikke kun i murstenene, men i de følelser, den fremkalder i os. Den minder os om, hvad vi er rundet af og giver krop til de historier, vi viderefortæller til vores børn og børnebørn.

Når vi slår ring om kulturarven, værner vi samtidig om vores kollektive hukommelse og om det, vi deler med vores nærmeste. I denne publikation møder I eksempler på steder fra ind- og udland, som har gjort netop det. Og gennem syv principper kan I hente inspiration til, hvordan I kan gøre det samme.

God læselyst!

Formål

Rettigheder

**At sætte beskyttelse af både
kulturarv og lokalsamfunds
rettigheder i centrum**

Samarbejde

**At fremme interessentsamarbejder
og bred involvering i
beslutningsprocesser**

Verdensmål

**At tydeliggøre hvordan
forvaltningen af kulturarv
og turisme kan fremme FN's
Verdensmål for bæredygtig
udvikling og klimapolitik.**

7 Principper

På de følgende sider præsenteres syv principper fra ICOMOS' internationale Charter for Kulturturisme, som på forskellig vis udstikker en retning for en mere bæredygtig udvikling af såvel kulturarv som turisme.

7 Principper

01

**Sæt kulturarvs-
beskyttelse i centrum**

02

**Administrer
turisme gennem
forvaltningsplaner**

03

**Styrk den offentlige
bevidsthed og
de besøgendes
oplevelse**

04

**Styrk lokalsamfunds
rettigheder**

05

**Styrk samarbejdet på
tværs af alle
turismeinteressenter**

06

**Styrk
modstandskraften**

07

**Integrer klima- og
bæredygtigheds-
indsatser**

01

Sæt kulturarvs- beskyttelse i centrum

Sæt kulturarvsbeskyttelse og bevaring i centrum for ansvarlig planlægning og forvaltning af kulturturisme

Bevaring og forvaltning af kulturarv skal sættes i centrum for kulturturismepolitik og -planlægning. God forvaltning af kulturarvsturisme inddrager lokalsamfundet og værner om dets skikke og traditioner.

Turismeplanlægning og kulturarvsforvaltning skal koordineres på tværs af forvaltningsniveauer for at kortlægge turismens negative konsekvenser for kulturarven.

Både turismeudvikling, infrastrukturprojekter og forvaltningsplaner skal

bidrage til at bevare kulturarvsstedernes autenticitet såvel som deres sociale og kulturelle liv. Det gælder eksempelvis stedernes omgivelser samt deres natur- og kulturlandskaber.

Indtægter fra kulturarvsturismen skal dels bidrage til at finansiere bevaring og restaurering af kulturarven. Dels være til gavn for lokalsamfundet. Fordelingen af indtægter bør foregå transparent, og besøgendes skal orienteres om deres bidrag til at finansiere og vedligeholde kulturarven.

Aktioner

Inddrag lokalsamfundet

Bevar lokalsamfundets kulturarv og traditioner

Beskyt immatrielle kulturarvsværdier

Koordiner på tværs af forvaltnings-niveauer

Anvend konsekvensvurderinger

Brug indtægter til at finansiere kulturarven

Lad indtægter komme lokalsamfund til gavn

Gør besøgende opmærksomme på deres bidrag til kulturarven

Helsingør - Fra værftsby til værtsby

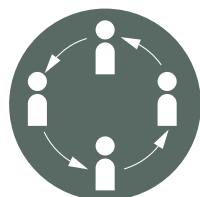

©Kronborg

Helsingør huser Kronborg Slot, der i år 2000 blev optaget på UNESCOs verdensarvsliste. Udnævnelsen understregede det spektakulære renæssanceslots historiske betydning for Danmark og kulturelle indflydelse såvel nationalt som internationalt.

I Helsingør står verdensarven imidlertid ikke alene. I stedet indgår den som et led i en langsigtet strategisk satsning på kultur som løftestang for vækst og udvikling. Gennem målrettede investeringer og langsigtet planlægning har Helsingør undergået en transformation fra værftsby til værtsby, der i 2019 genererede 2 mia. kr. i turismeskabt omsætning i Helsingør Kommune. Centralt for udviklingen har dels været et tydeligt politisk mandat med planlægning på tværs af politikker. Dels en stærk loyalitet mod byens DNA, der skaber sammenhæng, historisk nerve og kulturel identitet.

02

Administrer turisme gennem forvaltningsplaner

Administrer turisme på kulturarvssteder gennem forvaltningsplaner, der er baseret på overvågning, tålegrænser og andre planlægningsinstrumenter

Det kræver omhyggelig planlægning at beskytte kulturarv og værtssamfund.

Forvaltningsplaner for kulturarven skal både omfatte strategier for bæredygtig turismeudvikling og håndtering af besøgende. Strategierne bør indeholde såkaldte tålegrænser med henblik på at kontrollere antallet af besøgene.

Der kan gennemføres stedspecifikke interventioner for at begrænse antallet af besøgende. Interventioner kan eksempelvis være tidsbegrænset adgang, fjernadgang eller krav om forhåndsbooking.

Det er afgørende at sætte grænser for, hvad kulturarven skal kunne holde til. Vurderingen af et steds tålegrænse skal tage højde for fysiske og økonomiske såvel som sociale og kulturelle forhold.

For at vurdere et steds tålegrænser er det nødvendigt at involvere en bred vifte af interessenter fra lokalsamfundet, kulturarven og turismeindustrien. Tålegrænserne skal være stedsspecifikke og opdateres regelmæssigt.

Aktioner

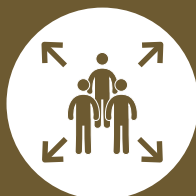
**Monitorer påvirkninger
på kulturarvens
værdier**

**Registrer påvirkninger
på på værtssamfundets
sociale liv, økonomi og
kultur**

**Indfør strategier for
bæredygtig turisme i
forvaltningsplaner**

**Indarbejd tålegrænser
i forvaltningsstrategier**

**Gennemfør interven-
tioner for at begrænse
besøgsflows**

**Identificer tålegrænser
for lokale forandringer**

**Inddrag interessent-
er i vurderingen af
tålegrænser**

**Overvåg og opdater
tålegrænser
regelmæssigt**

Alhambra - Verdensarv i balance

©Dawn Charles V Palace Alhambra Granada Andalusia Spain" by Jebulon is marked with CC0 1.0.

Det storslåede slot Alhambra i Granada har stået på UNESCOs verdensarvsliste siden 1984. I årtierne op til udnævnelsen led den spanske middelalderby under et massivt besøgspress, der tærede på både slottet og byen. Gennem målrettede restriktioner er besøgsoplevelsen højnet, mens antallet af overnatninger i Granada er steget.

For at modgå den omfattende nedslidning og den stigende utilfredshed i lokalbefolkningen som turismen havde medført, blev der i 1990'erne indført såkaldte tålegrænser for gæstetrykket. Tålegrænserne har, sammen med nye bookingsystemer og tidsbegrænset adgang, bidraget til en bedre balance mellem besøg, beskyttelse og forskning på verdensarvsstedet samtidigt med at antallet af overnatninger i byen er steget.

03

Styrk den offentlige bevidsthed og de besøgendes oplevelse

Styrk den offentlige bevidsthed og de besøgendes oplevelse gennem nænsom fortolkning og fremstilling af kulturarven

Ansvarlig forvaltning af turisme og kulturarv er ensbetydende med respektfuld fortolkning og formidling. Kulturarvsstedets værtsfolk skal have mulighed for selv at præsentere deres kulturarv, og besøgsoplevelsen skal fremstå værdifuld for stedets gæster.

Fortolkning af kulturarv må ikke forringe stedets autenticitet, og formidling skal adressere lokale bevarings- og rettighedsspørgsmål, så besøgende og turismeoperatører bliver husket på at udvise respekt, når de besøger og promoverer andres kulturarv.

Fortolkning og præsentation styrker besøgendes oplevelser af kulturarvens steder. Der bør derfor tilstræbes tilgængelighed for alle grupper, herunder mennesker med handicap.

Kulturarvsmedarbejdere, turismeoperatører, eksperter og lokalsamfund deler et ansvar for at fortolke og formidle kulturarven. Formidlingen skal være repræsentativ og anerkende udfordrende aspekter ved et steds historie. Den bør være baseret på tværfaglig forskning, herunder den nyeste viden om lokale folk og lokalsamfund.

Aktioner

Tilrettelæg nøjagtig og respektfuld formidling om kulturarven

Lad kulturarvsstedets værter præsentere deres kulturarv

Anvend inspirerende formidlingsformer (f.eks. netværk og sociale medier)

Gør opmærksom på besøgende og turismeoperatørers ansvar

Adresser bevarings- og rettighedsspørgsmål

Tilstræb tilgængelighed for alle grupper

Anerkend udfordrende aspekter ved stedets historie

Lad formidling være baseret på professionel og tværfaglig forskning

Stonehenge - Ny vej til kulturarven

©English Heritage

Stenmonumentet Stonehenge er et af Englands mest kendte kulturarvssteder. Med sin dobbeltcirkel af sten er Stonehenge verdens mest avancerede, forhistoriske stenkreds. Området har i årevis været et trækplaster for besøgende, men det store gæstetryk har forringet besøgsoplevelsen, ligesom de besøgendes adfærd har mærket det vældige monument.

I 2013 åbnede et nyt besøgscenter to km. fra Stonehenge. Besøgscentret har dels styrket de besøgendes oplevelse af kulturarven gennem inspirerende formidling. Dels bidraget til at forskyde gæsternes ankomst og dermed lette trykket på verdensarvsstedet. Sammen med krav om forhåndsbooking har besøgscentret skabt bedre rammer for både besøgende, verdensarven og den omkringliggende natur.

04

Styrk lokalsamfunds rettigheder

Anerkend og styrk lokalsamfunds, oprindelige folks og traditionelle ejeres rettigheder ved at invitere til aktiv deltagelse i forvaltningen af den fælles kultur- og naturarv, der markedsføres til turister

Oprindelige folk og værtssamfund har ret til at udtrykke sig og til at forvalte deres arv i overensstemmelse med deres etablerede praksis.

Kulturturisme fører økonomiske muligheder og beskæftigelse med sig. I fremtiden bør lokalsamfunds eget engagement i turismeudviklingen fremmes. Turismens fordele skal fordeles ligeligt og omfatte retfærdig og anstændig beskæftigelse indenfor faget.

Vækst i turismeindustrien har forårsaget et utilsigtet fald i traditionelle bidrag til lokal økonomisk mangfoldighed.

Et vigtigt princip i ansvarlig udvikling og forvaltning af kulturarv og turisme

er involvering, adgang til økonomiske muligheder og rekreativ værdiskabelse.

Kulturarvens forvaltningsmyndigheder skal være lydhøre overfor lokalsamfunds rettigheder, behov og ønsker.

Udviklingen af en ansvarlig kulturturisme skal imidlertid gøre mere end at lytte til lokale interessenter. Den skal sikre bred deltagelse, f.eks. gennem ligestilling mellem kønnene såvel som inklusion af traditionelle ejere, minoriteter og udsatte grupper i forvaltning og beslutningstagning indenfor kulturarv og turisme.

Aktioner

Styrk lokalsamfundets engagement i turismeudviklingen

Tilbyd anstændig beskæftigelse indenfor turisme

Lyt til lokalsamfundets behov og ønsker

Understøt passende besøgsadfærd gennem incitamenter

Anerkend kultur- og naturarvens kollektive, fællesskabsrettigheder

Respekter lokalsamfundets rettigheder

Inviter til bred deltagelse

Christiansfeld - Med byens borgere

©Christiansfeld Centret

35.000 rejsende besøger hvert år verdensarvsbyen Christiansfeld, og de mange besøgende sørger for, at byens omsætning fordobles om sommeren. Samtidig svarer 75% af de adspurgte borgere i en undersøgelse, at UNESCO-udnævnelsen gør dem stolte over at bo i Christiansfeld.

I Christiansfeld går udviklingen af verdensarven hånd i hånd med lokal involvering og værdiskabelse. Konkret betyder det, at nye initiativer sker i samklang med byens historiske rammer. Og at den lokale opbakning understøttes gennem åben dialog og inddragelse samt ved løbende at "give noget tilbage" til byen og dens borgere. Endelig er Christiansfeld UNESCO Site integreret i det lokale forenings- og forretningsliv, ligesom borgerinddragelse indgår som et parameter i verdensarvsstedets forvaltningsplan.

05

Styrk samarbejdet på tværs af alle turismeinteressenter

Øg besøgendes bevidsthed om kulturarven og understøt samarbejde på tværs af interessenter i turismeindustrien

Kulturarv tiltrækker besøgende, men der er idag ikke tiltrækkelig opmærksomhed på kulturarvens skrøbelighed og på dens behov for beskyttelse. Det er derfor nødvendigt at øge forståelsen for kulturarvsdestinationers langsigtede beskyttelses- og bevaringskrav i både planlægningen og forvaltningen af turisme.

Samarbejde og læring på tværs af sektorer skal øges for at højne forståelsen for kulturarv og turismeplanlægning.

Kulturarvens sårbarheder skal informere beslutninger om turisme. Besøgende bør ikke betragtes som passive tilskuere, men som aktive deltagere. Derfor skal besøgende informeres om, hvordan de kan være med til at beskytte kulturarven og den lokale bæredygtighed.

Aktioner

Stil langsigtede beskyttelses- og bevaringskrav

Samarbejd på tværs af sektorer

Gør turister til aktive deltagere i lokalsamfundet

Skab sammenhæng mellem serviceydelser og hverdagsliv

Understøt besøgsaktiviteter, der fremmer lokal stolthed

Tag initiativ til begivenheder, der understøtter den lokale identitet

**Styrk viden om bæredygtig turismeudvikling blandt kultur-
arvsadministratorer**

Sextantio - Stærke partnerskaber

"MATERA" BY FRANCESCA CAPPA IS LICENSED UNDER CC BY 2.0. IMAGE HAS BEEN CROPPED

Sassi di Matera er et UNESCO verdensarvssted i Italiens Puglia-region. Byen er opbygget af hundredvis af huler, som byens borgere beboede frem til begyndelsen af 1950'erne. I dag er det særegne hotel Le Sextantio flyttet ind i grotterne i den ældste del af Sassi di Matera.

Sextantio er udviklet gennem et tæt offentligt-privat partnerskab, der har skabt de rette betingelser for et hotel med respekt for områdets særlige historie og en økonomisk klangbund, der øger beskæftigelsen lokalt. Stærke offentlige samarbejder muliggør desuden løbende regulering og kontrol med udviklingen i området, så den økonomiske aktivitet fortsat er bæredygtig for både beboere og verdensarv.

06

Styrk modstandskraften

Styrk både lokalsamfundets og kulturarvens modstandskraft gennem kapacitetsudvikling, risikovurdering, strategisk planlægning og adaptiv forvaltning

Det er nødvendigt at øge lokalsamfundets modstandskraft og evne til at håndtere udfordringer relateret til klimaforandringer, tab af biodiversitet og samfundsmæssige katastrofer med indvirkning på kulturarven. Det massive fald i turistaktiviteter, som Covid-19 afødte, har tydeliggjort kulturarvssteders skrøbelighed og bevist, at turismen skal bidrage aktivt til at genoprette og bevare kulturarven.

At styrke modstandskraften kræver lokal, tværfaglig kapacitetsopbygning. Kapacitetsopbygning bør øge samfundets evne til at forudse risici for at gøre det nemmere at træffe informerede valg om kulturarvsforvaltning og turismens ressourceforbrug.

Traditionel viden bør danne grundlag for innovative tilpasningsstrategier. Kulturarvsforvaltere bør sikre sig, at de har den nødvendige viden og kapacitet til at reagere på skiftende kontekster og udfordringer.

Vurdering af sårbarhed i relation til klimaforandringer vil blive stadigt vigtigere i fremtiden. Dette kræver foregribende scenarier, beredskabsplanlægning og afbødningsforanstaltninger, der involverer interessenter.

Aktioner

**Øg lokalsamfundets
modstandskraft**

**Understøt turisme, der
bidrager til genopret-
ning af kulturarven**

**Frem tværfaglig
kapacitetsudvikling**

**Lad traditionel viden
informere
tilpasningsstrategier.**

**Klæd kulturarvsforval-
tere på til at håndtere
skiftende udfordringer**

**Indarbejd konsekvens-
vurderinger i plan-
lægning og forvaltning
af kulturturisme**

**Gør konsekvens-
vurderinger let
anvendelige i
beslutningsprocesser**

REGAN Vest - Kulturarv i det skjulte

©Arkitekt: AART
Foto: Rasmus Hjortshøj

Bunkeranlægget REGAN Vest ligger skjult under 60 meter kridtbakke og blev opført i al hemmelighed i 1960'erne. Bunkeren skulle huse regering, embedsmænd samt den siddende regent i tilfælde af en atomkrig.

Bag et skjult indgangsparti står bunkeren uberørt med alt originalt interiør intakt. Der er begrænset plads i bunkeren, og besøgende lukkes kun ind på guidede turer i grupper af 10. Et besøg kost 520 kr., og undervejs bydes den lille skare af besøgende på smørrebrød i bunkerens kantine. Foruden selve bunkeren kan besøgende lære om Danmark under den kolde krig i et nyt besøgscenter, der bidrager til kulturarvstedets kapacitet. I REGAN Vest er der således skabt en mættet besøgsoplevelse, der værner om kulturarven gennem strategisk planlægning og ressourceforvaltning.

07

Integrer klima- og bæredygtighedsindsatser

Integrer klima- og bæredygtighedstiltag i forvaltningen af kulturarv og -turisme

Alle interessenter indenfor kulturturisme skal arbejde for at reducere og håndtere klimaforandringer. Indsatser bør øge lokalsamfundets evne til at generere og opretholde bæredygtige fordele ved kulturturisme. Turismeaktiviteter skal minimere deres CO2-udledning.

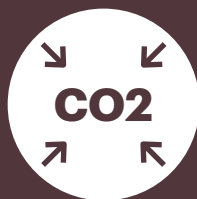
Klimahandling er et personligt, kollektivt og professionelt ansvar som rækker ud over både nationale forpligtelser og Paris-aftalen. Turismeforvaltning bør bidrage til en effektiv reduktion af drivhusgasser og arbejde for at fremme grøn transport samt energi- og vandbesparelse.

Bevaring af kulturarv, biodiversitet og naturlige økosystemer skal være en prioritet i planlægning, implementering og evaluering af turisme- og besøgsforvaltning

Information, kulturarvsfortolkning og uddannelse skal øge bevidstheden om klimakrisen og dens konsekvenser for natur- og kulturarven. Særligt de steder, hvor samfund og destinationer er i fare.

Klimaændringer kalder på en regenerativ tilgang til kulturturisme, der fokuserer på at opbygge tilpasningsdygtige samfund og kulturarvssteder.

Aktioner

**Skab incitamenter, der
minimerer turismens
CO2-udledning**

**Understøt bæredygtige
fordele ved
kulturturismen**

**Lad turismeforvaltningen
bidrage til CO2-
reduktion**

**Prioriter kulturarv og
naturlige økosystemer i
forvaltningsstrategier**

**Øg bevidstheden om
klimakrisen gennem
information og
uddannelse**

**Tag højde for
traditionelt ejerskab**

**Understøt regenerativ
kulturturisme**

**Kommunikér klima-
forandringer gennem
innovativ teknologi**

Vadehavet - Klimahandling på tværs

©Eric Delattre - Nationalpark Vadehavet

Gennem en trilateral klimatilpasningsstrategi arbejder verdensarvsstedet Vadehavet med at genopbygge havets naturlige kredsløb og fremme samspillet mellem arter for at øge havdyr og -planter's evne til at tilpasse sig klimaforandringer.

Miljøet i Vadehavet er truet af alt fra overdrevent fiskeri og haveudviklingsprojekter til stigende turisme og klimaforandringer. For at modgå den negative udvikling forvaltes Vadehavet i dag i et tæt, tværfagligt samarbejde med afsæt i langsigtede forvaltningsplaner. Arbejdet involverer en bred vifte af stakeholders såvel som stedsspecifikke løsninger tilpasset lokale forhold og behov.

Parterne

ICOMOS

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) er UNESCO's ekspertorgan i spørgsmål om bevaring af kulturmiljøer i forhold til Verdensarvskonventionen.

ICTC

ICTC (International Committee on Cultural Tourism) er en international videnskabelig komité under ICOMOS, der beskæftiger sig med kulturarvsturisme. Det nye ICOMOS Charter for Kulturturisme indeholder principper, der søger at vejlede kulturturismen.

UNESCO

UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, er FN's organisation for uddannelse, videnskab og kultur. UNESCO blev stiftet ved afslutningen af Anden Verdenskrig i 1945 og har hovedkvarter i Paris.

ICOMOS' internationale Charter for Kulturturisme er udarbejdet af ICOMOS International Committee on Cultural Tourism gennem en taskforce bestående af: Celia Martínez (koordinator), Fergus Maclaren (præsident), Cecilie Smith- Christensen, Margaret Gowen, Jim Donovan, Ian Kelly, Sue Millar, Sofia Fonseca, Tomeu Deyá, Ananya Bhattacharya og Carlos Alberto Hiriart.

Oversættelse til dansk er udarbejdet af ICOMOS Danmark, Mogens A. Morgen (Formand), Margaret Gowen og Marco Berenthz.

Nærværende versionering er udarbejdet i dialog med ICOMOS Danmark, Camilla Løntoft Nybye (Næstformand) og Hannah Krarup Qarooni (Emerging-Professionals).

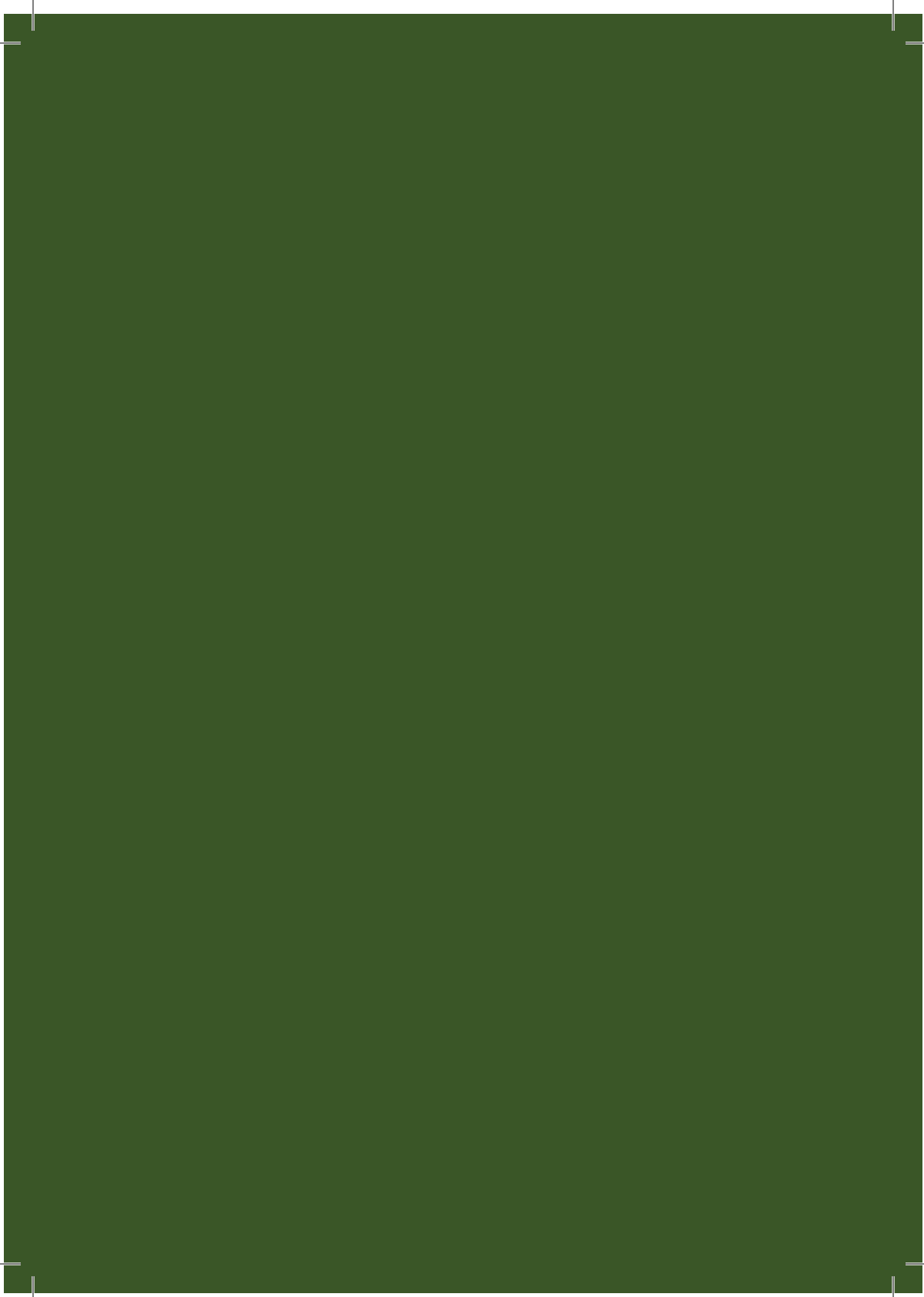
Margaret Gowen og Mogens A. Morgen takkes for sparring under udarbejdelsen.

English summary

This publication presents an adapted version of **The ICOMOS International Cultural Tourism Charter**. The Charter is part of the ongoing work undertaken by ICOMOS International Cultural Tourism Committee to keep up with present standards, good practices, and principles when approaching tourism and places or collections of heritage significance.

The climate emergency, the exponential growth of tourism and visitors to cultural sites, and its impact in the last twenty years are addressed in the Charter. These subjects are dealt with from the perspective of a right-based and people-centered approach to cultural heritage. The heritage commons perspective and their participatory governance encourage a new vision of cultural heritage tourism aimed at avoiding its perpetual commercial exploitation and to encourage the fair and inclusive distribution of its positive effects.

Along with a short, adapted version of the International Cultural Tourism Charter, this publication presents a number of cases which introduces best-practice examples of how to bridge the relationship between tourism and cultural heritage sites. In this way, the publication sets out to inspire new ways of working with cultural heritage sites to the benefit of locals, host societies, and visitors alike.

ICOMOS
international council on monuments and sites

